
В. ВАПНЯРЧУК,

*доцент кафедри кримінального процесу
Національного університету
«Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»,
кандидат юридичних наук*

УДК 343.14

Загальна характеристика предмета кримінально-процесуального доказування

У статті дається загальний аналіз предмета кримінально-процесуального доказування, показується його співвідношення з категорією, яка пропонується автором для введення в науковий обіг, – «об'єктом кримінально-процесуального доказування». За ступенем спільності характеру суспільних відносин щодо певних обставин здійснена класифікація предмета доказування на загальний, родовий, спеціальний та індивідуальний. Розглянуті особливості доказових (проміжних) та допоміжних фактів, а також аргументована теоретична й практична необхідність виокремлення головного факту в предметі кримінально-процесуального доказування й висловлене розуміння його змісту.

Ключові слова: кримінально-процесуальне доказування, предмет кримінально-процесуального доказування, доказові (проміжні) факти, головний факт.

Актуальність статті. Розвиток науки вітчизняного кримінального процесу спонукає до необхідності дослідження та перегляду традиційних наукових поглядів щодо окремих особливостей кримінально-процесуального доказування. Особливої актуальності вирішення цього питання набуло у зв'язку з набранням чинності новим КПК України, в якому запропоновано розширення змагальних засад кримінального провадження. Дослі-

дження ж того, на що безпосередньо спрямована доказова діяльність (предмета кримінально-процесуального доказування), є визначальним для належного застосування змагальної процедури та її гарантій у кримінальному провадженні. Саме цими обставинами пояснюється необхідність написання цієї статті, її логіка та зміст.

Постановка проблеми. Виходячи із розуміння автора статті щодо доцільності введення в науковий обіг катего-

рії об'єкт кримінально-процесуального доказування, виникає необхідність загального аналізу категорії, яка традиційно виділялася в науковій літературі, – «предмета доказування».

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою роботи є загальна характеристика «предмета кримінально-процесуального доказування», висловлення розуміння його сутності та змісту.

Викладення основного матеріалу. З огляду на доцільність виокремлення при дослідженні кримінально-процесуального доказування його суб'єктивних і об'єктивних моментів (тобто в межах структури кримінально-процесуального доказування таких його складових, як об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єктивна сторона і суб'єкт), виникає необхідність їх дослідження. Пропонуючи введення в науковий обіг та подальше дослідження категорії «об'єкт доказування» (під яким, на думку автора, необхідно розуміти суспільні відносини щодо вчинення певного кримінального правопорушення, з приводу якого здійснюється кримінальне провадження, та які визначають порядок і суб'єктів його здійснення, а також настання можливих наслідків), виникає питання про місце «предмета доказування», поняття, яке в процесуальній науці фігурує досить давно, хоча законодавчого закріплення не має.

Під предметом доказування, як правило, розуміють коло закріплених у законі обставин, які повинні бути встановлені чи спростовані під час доказування у кожному кримінальному провадженні. Однак, на нашу думку,

традиційне визначення цього поняття потребує більш докладного дослідження, виходячи із загальнофілософських уявлень про об'єкт і предмет пізнання. Якщо під об'єктом пізнання в гносеології розуміють частину об'єктивної дійсності (реальності), на яку спрямована пізнавальна діяльність [1, с. 129], то предмет пізнання покликаний вичленити в об'єкті ті його властивості і стани, які за певних умов і обставин із врахуванням пізнавальної потреби суб'єкта складають мету цієї діяльності [2, с. 379]. На підставі викладеного вважаємо, що цілком правомірним є твердження, що юридичним вираженням філософського поняття «об'єкт пізнання» є поняття «об'єкт доказування», а поняття «предмет пізнання» – «предмет доказування». Останнє саме і охоплює не будь-які сторони події, що досліджується суб'єктом доказування, а лише ті з них, які характеризують подію як дію суспільно-небезпечну і кримінально карану (або, навпаки, як правомірну) і служать підставою для застосування в конкретному випадку норм матеріального і процесуального права з метою вирішення кримінального провадження та реалізації завдань кримінального судочинства. Із багатьох фактичних обставин, які утворюють досліджувану подію, до змісту предмета доказування закон (ст. 91 КПК) включає лише ті, які мають правове значення і впливають на вирішення кримінального провадження.

Суспільні відносини щодо вчинення певного кримінального правопорушення, з приводу якого здійснюється кримінальне провадження і які, на наш погляд, слід вважати об'єктом

доказування, є поняттям ширшим за предмет доказування. Адже такі відносини є багатограничними, включають в себе певні обставини, які взагалі або не повністю встановлюються під час кримінального провадження (з причини їх неможливості, важкодоступності чи недоцільності). До предмета ж доказування відносять лише ту інформацію, яка включена в процес доказування.

Серед елементів кримінально-процесуального доказування (об'єкта, об'єктивної сторони, суб'єктивної сторони і суб'єкта доказування) предмет доказування, на наш погляд, є обов'язковою ознакою складу кримінально-процесуального доказування, яка характеризує саме його об'єкт.

Виходячи із запропонованої нами пропозиції про доцільність уведення в науковий обіг категорії «об'єкт кримінально-процесуального доказування» і розуміння під ним суспільних відносин щодо вчиненого кримінального правопорушення, а також висловлених вище роздумів щодо співвідношення цієї категорії з поняттям «предмет доказування», вважаємо, що можна сформулювати таке визначення останнього поняття. *Предмет доказування* – це частина суспільних відносин (які є об'єктом доказування) з приводу визначених законом та суб'єктом доказування обставин кримінального правопорушення, які мають правове значення і впливають на вирішення кримінального провадження. Саме на ці обставини безпосередньо спрямована (повинна бути спрямована) пізнавальна чи обґрунтовальна доказова діяльність у всіх чи

в конкретних кримінальних провадженнях¹.

Ще одне питання, яке доцільно з'ясувати при дослідженні предмета доказування, – це визначення його функціонального призначення, адже, виходячи із запропонованого поняття, він, по суті, є своєрідною програмою доказової діяльності суб'єкта доказування, в ході якої відсікається все, що лежить за рамками мети кримінально-процесуального пізнання [3, с. 75]. Такі спроби мали місце в юридичній літературі. Зокрема, М. С. Строгович виділяв у предметі доказування обставини, які виражають головний факт у позитивній формі (тобто їх призначенням є встановлення вчинення певною особою кримінального правопорушення (докладніше про головний факт див. далі)) та обставини, які виражають головний факт у заперечувальній формі (їх призначенням є виключення можливості притягнення особи до кримінальної відповідальності (докладніше про заперечувальні факти також див. далі) [4, с. 270–272].

Аналіз ст. 64 КПК України 1961 р. (та аналогічних статей КПК інших республік СРСР) давав змогу дослідникам цього питання висловлювати думку про те, що призначенням обставин, які містилися в цій нормі, було встановлення тільки відомостей, які вказували на факт вчинення злочину певною особою [5, с. 248] (не впливало на такий висно-

¹ Для спрощення сприйняття матеріалу в подальшому викладенні ми не будемо вживати фразу «суспільні відносини щодо обставин», а будемо оперувати більш звичним для процесуалістів терміном «обставини, які входять до предмета доказування» або «обставини, які підлягають доказуванню чи встановленню».

вок і те, що закон поряд із обтяжуючими, передбачав також і необхідність встановлення пом'якшуючих обставин, оскільки останні мали бути об'єктивно дослідженими для винесення обвинувального вироку).

Намагаючись уникнути такого одностороннього призначення предмета доказування, на наш погляд, цілком правомірно розробники нового КПК України 2012 р. у ст. 91 включили обставини, які виключають кримінальну відповідальність або є підставою для закриття кримінального провадження, а також обставини, що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності або покарання (пп. 4, 5 ст. 91 КПК).

Таким чином, на сьогодні існують цілком достатні законодавчі підстави вважати, що функціональним призначенням предмета кримінально-процесуального доказування є всебічне, повне і неупереджене дослідження обставин кримінального провадження, що як підтверджують, так і спростовують наявність головного факту.

Хоча варто погодитись із окремими авторами, що таке оновлення кола обставин, які підлягають доказуванню, дає підстави для твердження про можливість виділення з них як предмета обвинувачення, так і предмета захисту [6, с. 10], що є не зовсім правильним. Адже доказування події кримінального правопорушення, винуватості обвинуваченого у його вчиненні та обставин, які виключають кримінальну відповідальність, свідчить про певну суперечливість обставин, які визначені законодавцем як такі, що входять до предмета доказування. Утім, вважаємо, що подвійний характер обставин не вимагає

необхідності їх окремого нормативно-го регламентування, залежно від можливих наслідків доказування (така думка була висловлена С. А. Шейфером [3, с. 77]). На наш погляд, цілком достатнім буде розуміння різного призначення тих чи інших обставин певним суб'єктом доказування.

Для належного розуміння категорії «предмет доказування» цілком правомірним є здійснення так званої «вертикальної класифікації» цього поняття. Хоча тут варто зауважити щодо умовності самого поняття «вертикальна класифікація предмета доказування». По-перше, предмет доказування як певна частина суспільних відносин щодо окремих обставин завжди конкретний у своєму прояві. Але предмет може визначатись із різним ступенем узагальнення його ознак; таким чином, класифікації підлягає не сам предмет, а поняття предмета доказування. По-друге, назва «вертикальна класифікація» навряд чи є правильною. Члени класифікаційного поділу, як відомо, в силу законів логіки повинні виключати один одного, у той час як при «вертикальній класифікації» має місце не виключення їх, а конкретизація. Тому, можливо, правильніше буде говорити не про класифікацію, а про градацію предмета доказування на певні рівні.

Критерієм такої градації предмета доказування, на наш погляд, є ступінь спільності характеру (ступінь конкретизації) суспільних відносин щодо певних обставин кримінального правопорушення, які визначаються залежно від певної матеріально-правової основи у вигляді положень Загальної чи Особливої частини кримінального закону

(зокрема, тих, які визначають поняття кримінального правопорушення, елементи його складу, окремі види правопорушень, обтяжуючі та пом'якшуючі обставини тощо). Такий поділ (градація) предмета доказування здійснюється за принципом співвідношення загального, окремого й особливого.

За вказаними вище критерієм і принципом поділу можна виділити: загальний, родовий, спеціальний та безпосередній предмет доказування. Кожному рівню конкретизації суспільних відносин щодо тих чи інших обставин відповідає певний рівень узагальнення ознак предмета.

1. Загальний предмет доказування – це сукупність суспільних відносин з приводу закріплених у законі обставин, на які повинно бути спрямоване кримінально-процесуальне доказування (структура і зміст цих обставин регламентовані ст. 91 КПК та нормами Загальної частини кримінального закону).

На перший погляд, перелік передбачених КПК України обставин є цілком визначеним, однак усі вони мають лише модельний, орієнтовний характер. Крім того, слід зауважити, що ці обставини є загальними, оскільки: по-перше, підлягають доказуванню як на стадії досудового розслідування, так і на стадії судового розгляду¹; по-друге, становлять основу не тільки обвинувального акта, а й вироку, постанови (ухвали) про закриття кримінального провадження;

¹ Зрозуміло, що предмет доказування у міру того, як досліджуються все нові й нові обставини кримінального провадження та нові докази, може змінюватися як кількісно, так і якісно. Нові обставини, що видозмінюють сам предмет доказування, можуть бути виявлені на стадії судового розгляду як у суді першої, так і вищої інстанції.

по-третє, підлягають доказуванню у кожному кримінальному провадженні незалежно від кваліфікації вчиненого кримінального правопорушення та конкретних фактичних обставин. Такий рівень узагальнення є важливим для визначення загальних цілей доказування, а також дотримання вимог законності щодо всебічності дослідження обставин кримінального провадження.

2. Родовий предмет доказування – це певна частина суспільних відносин з приводу обставин вчинення таких же або подібних кримінальних правопорушень. Він визначається на рівні норм Особливої частини кримінального закону, в яких сформульовані конкретні юридичні ознаки вчинених кримінальних правопорушень (об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єктивна сторона, суб'єкт). Саме щодо цього рівня градації предмета доказування розробляються методичні рекомендації та криміналістичні методики розслідування того чи іншого правопорушення, а також роз'яснення вищих судових інстанцій.

3. Спеціальний предмет доказування – це певна частина суспільних відносин з приводу обставин вчинення кримінальних правопорушень, характер яких залежить від певного провадження. Він визначається на рівні норм Особливої частини кримінального закону, в яких сформульовані конкретні юридичні ознаки вчинених кримінальних правопорушень та норм ст. 91 КПК і окремих глав КПК України, які регламентують порядок так званих особливих проваджень (зокрема, ст. 485 КПК у провадженнях щодо неповнолітніх та ст. 505 КПК у провадженнях щодо застосування примусових заходів медичного характеру).

За своєю сутністю обставини, зазначені у статтях 485 та 505 КПК України, є такими, що деталізують, конкретизують вимоги «загального» предмета доказування. І тут можна погодитись із С. А. Шейфером, який вважає, що вищезазначені норми визначають не окремі та самостійні предмети доказування, а модифікації загального предмета доказування стосовно особи, яка вчинила правопорушення [3, с. 83].

4. Безпосередній (індивідуальний) предмет доказування – це сукупність суспільних відносин щодо обставин, які повинні бути встановлені в конкретному кримінальному провадженні залежно від певних, притаманних саме вчиненню конкретного кримінального правопорушення, фактичних обставин. На цьому рівні вимоги закону щодо загальних обставин, які підлягають доказуванню (ст. 91 КПК), а також щодо обставин вчинення крадіжки, вбивства тощо, «проектуються на обставини» конкретного кримінального правопорушення, набуваючи неповторних, індивідуальних (звідси й назва) рис.

Свій індивідуальний предмет доказування відповідно до вимог закону мають також окремі процесуальні рішення, що приймаються, та дії, які здійснюються у кримінальному провадженні. Вони не вимагають встановлення всіх указаних у ст. 91 КПК обставин, але потребують встановлення в певному обсязі інших, що, як правило, є підставами для прийняття певних рішень чи проведення певних дій. Так, зокрема:

– для початку досудового розслідування (внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань) мають бути встановлені обставини, що свідчать

про вчинення кримінального правопорушення (ч. 1 ст. 214 КПК). Ці обставини передусім повинні підтверджувати наявність таких елементів складу кримінального правопорушення, як його об'єкта і об'єктивної сторони (тобто має бути встановлена обставина, передбачена п. 1 ч. 1 ст. 91 КПК). Інформація про інші елементи складу кримінального правопорушення є не обов'язковою (хоча щодо окремих з них вона повинна бути (наприклад, відомості про суб'єктів злочинів, передбачених статтями 393, 394 КК), тобто має бути встановлена обставина, передбачена п. 2 ч. 1 ст. 91 КПК));

– для повідомлення особі про підозру – потрібно встановити, що саме конкретна особа вчинила кримінальне правопорушення (це прямо передбачено в третьому обов'язковому випадку повідомлення про підозру (п. 3 ч. 1 ст. 276 КПК), і впливає з аналізу норм, які регламентують підстави затримання особи та обрання запобіжних заходів (ч. 2 ст. 177, ч. 1 ст. 208 КПК)). А це означає, що повинні бути встановлені такі обставини, як: подія кримінального правопорушення (час, місце, спосіб та інші обставини вчинення кримінального правопорушення); винуватість особи у вчиненні кримінального правопорушення; відсутність обставин, які виключають кримінальну відповідальність або є підставою закриття кримінального провадження. Інші обставини, зазначені в ст. 91 КПК, можуть бути встановлені й на наступному етапі досудового розслідування.

Іншим питанням, що викликає упродовж багатьох років досить гострі дискусії серед процесуалістів, є проблема

так званих доказових (проміжних), допоміжних та головного фактів.

Під *доказовими (проміжними)* розуміються факти, які самі по собі не мають правового значення, а служать лише для встановлення інших, кінцевих фактів, які таке значення мають [7, с. 366]. До них, зокрема, відносять: факти неприязних стосунків між підозрюваним і потерпілим, погроза розправою, виявлення у підозрюваного викраденої речі, наявність на місці вчинення кримінального правопорушення слідів, залишених підозрюваним, наявність або відсутність алібі у підозрюваного. Доказові (проміжні) факти можуть використовуватися як для підтвердження підозри (обвинувачення), так і для її спростування.

Специфіка доказових (проміжних) фактів, яка принципово відрізняє їх від обставин, що підлягають доказуванню (які входять до загального предмета доказування), полягає в тому, що вони: а) не мають і не повинні мати нормативного закріплення, оскільки б) не є ні загальними, ні однаковими для всіх кримінальних проваджень, а є специфічними для кожного провадження щодо конкретного кримінального правопорушення [8, с. 121–122]. Незважаючи на це, доказові (проміжні) факти підлягають доказуванню, оскільки в силу свого зв'язку з обставинами, які передбачені законом як такі, що мають бути доказані, вони виступають його доказами. Таким чином, кінцеві й проміжні факти співвідносяться як мета і засіб її досягнення. Хоча не виключені ситуації, коли певні обставини виступають одночасно і в тій, і в іншій якості, оскільки окремі елементи предмета доказування, будучи

встановленими, можуть використовуватися для доказування інших (наприклад, спосіб вчинення кримінального правопорушення може свідчити про наявність у підозрюваного умислу). В логічному ж аспекті доказування доказові (проміжні) факти є непрямими доказами кінцевих.

У зв'язку із вказаними вище відмінностями між обставинами, які передбачені законом для доказування, і доказовими (проміжними) фактами, в юридичній літературі висловлюється думка як про неможливість [9, с. 142], так і про необхідність включення останніх до предмета доказування [10, с. 52–53]. Є й пропозиції про введення такої нової категорії у правовий обіг, як предмет пізнання, до якого необхідно включати й обставини, які входять до предмета доказування, і доказові факти [11, с. 22–23].

Вважаємо, що аналіз цього питання й вирішення правомірності того чи іншого підходу не має ніякого сенсу у зв'язку із висловленою нами вище пропозицією щодо так званої вертикальної класифікації (градації) предмета кримінально-процесуального доказування. Адже, як ми вище зазначили, якщо до загального предмета доказування входять обставини, які підлягають встановленню і які передбачені законом, то до індивідуального (безпосереднього) – й будь-які інші обставини, потреба у встановленні яких визначається в конкретному кримінальному провадженні залежно від певних притаманних саме вчиненню конкретного кримінального правопорушення фактичних обставин (у тому числі до нього входять і доказові (проміжні) факти, а також так звані допоміжні (про них буде далі)).

Крім доказових (проміжних), у теорії виділяють також і *допоміжні факти*, під якими розуміють обставини, що є засобами виявлення і перевірки інших обставин (у тому числі й доказових (проміжних) фактів) [8, с. 122–123]. Ці обставини теж мають значення для кримінального провадження і, відповідно, самі також мають бути доведені. До допоміжних фактів, зокрема, відносять обставини, що свідчать про дотримання порядку проведення окремих слідчих (розшукових) дій (наприклад, показання осіб, які брали участь у проведенні огляду як поняті, про те, де вони знаходилися під час проведення слідчої (розшукової) дії), про належність суб'єкта, залученого до проведення певної дії (наприклад, про кваліфікацію спеціаліста чи експерта) тощо.

Ще один важливий момент, на якому доцільно зупинитись при аналізі предмета кримінально-процесуального доказування, – це проблема так званого *головного факту*.

У юридичній літературі висловлюються думки про заперечення виділення і взагалі необхідності існування самого поняття «головного факту». Прихильники цієї позиції вважають, що по суті всі обставини, що включаються в предмет доказування, вважаються «головними», тобто такими, які рівною мірою підлягають доказуванню [9, с. 185]. Розподіл же обставин, які підлягають доказуванню, на головний та інші факти не приносить користі теорії і практиці кримінального судочинства і є зайвим [12, с. 21]. Крім того, якщо визнавати «головний факт», то можна припустити, що є і «неголовні», які не потребують ретельного встановлення [13, с. 23; 9, с. 184].

На наш погляд, такий підхід є помилковим, оскільки, як це буде показано нижче, обставини, що входять до предмета доказування (мова тут йде саме про загальний предмет кримінально-процесуального доказування) дійсно не є рівнозначними, серед них є визначальні та похідні. Але це не означає, що останні не повинні встановлюватися повно та всебічно.

Більше того, вважаємо, що основною сутнісною причиною заперечення необхідності виділення «головного факту» є розуміння прихильниками такого підходу доказування лише як пізнавальної діяльності, що спрямована на повне, всебічне і об'єктивне встановлення всіх обставин кримінального провадження та безпідставне відкидання розуміння доказування як здатності обґрунтування позиції суб'єктом доказування (передусім щодо обставин, які належать до так званого «головного факту») (про наше розуміння їх далі).

Серед прихильників необхідності виокремлення цього поняття не склалося єдиної думки щодо його змісту. Під «головним фактом», як правило, розуміють якусь сукупність найбільш важливих обставин, що підлягають доказуванню. В юридичній літературі існують численні більш або менш широкі трактування цього поняття. Одні автори під головним фактом розуміють всі (або майже всі) елементи предмета доказування (обставини загального предмета доказування), на відміну від доказових фактів [14, с. 97]. Інші визначають його як наявність «складу злочину у всіх його чотирьох елементах – об'єкта, об'єктивної сторони, суб'єктивної сторони і суб'єкта» [8, с. 117].

Щодо цих двох підходів, то варто зауважити, що між ними нема істотної різниці, адже їх зміст є майже ідентичним, тільки в першому головний факт визначається з використанням процесуальної, а в другому – кримінально-правової термінології.

Виходячи із власного розуміння найбільш істотних, визначальних, базових елементів предмета доказування, вважаємо за доцільне щодо питання про зміст головного факту підтримати думку Ю. К. Орлова, який під ним розуміє факт вчинення кримінального правопорушення певною особою [10, с. 54]. Визначальна роль головного факту в такому його трактуванні і його специфіка порівняно з іншими елементами процесу доказування полягає у такому:

а) всі інші елементи встановлюються тільки стосовно головного факту. Так, форма вини, мотив і мета вчинення кримінального правопорушення, обставини, які характеризують особу обвинуваченого, обтяжують чи пом'якшують покарання, встановлюються лише щодо конкретної особи, яка вчинила кримінальне правопорушення. Без встановлення головного факту пізнання всіх інших обставин втрачає сенс;

б) невстановлення головного факту означає, що кримінальне правопорушення залишилося нерозкритим, і таким чином, завдання кримінального провадження – невиконаним. Невстановлення же інших обставин хоча і знижує ефективність кримінального провадження, але не виключає повністю результативного його завершення, виконання завдань, які перед ним стоять. Так, якщо не буде доведено умисел, осо-

ба може бути засуджена за вчинення кримінального правопорушення з не-обережності; якщо не будуть доказані обтяжуючі обставини, особа може бути засуджена за вчинення кримінального правопорушення без обтяжуючих обставин;

в) встановлення головного факту в негативній формі означає, що відпадає необхідність пізнання всіх інших елементів предмета доказування [10, с. 54–55].

Нормативне закріплення головного факту знайшло своє відображення в пп. 1, 2 ч. 1 ст. 91 КПК – це подія кримінального правопорушення та винуватість у його вчиненні (звертаємо увагу на вживання законодавцем саме терміна «винуватість», під яким, на наш погляд, і розуміється вчинення кримінального правопорушення певною особою).

Підбиваючи підсумок, вважаємо, що головний факт – це та частина предмета доказування, яка надає доказуванню справжнього змагального (як у пізнавальному, так і обґрунтовальному сенсі) характеру. Його виділення, на нашу думку, дозволяє висловити пропозицію про необхідність законодавчого регламентування висловлення сторонами на початку судового процесу власного головного тезису доказування. Наприклад, на початку судового розгляду прокурор зазначає, що: «особа, яка знаходиться на лаві підсудних, вчинила певне кримінальне правопорушення, що й буде доказано в ході судового засідання»; захисник або обвинувачений заявляє, що: «його підзахисний невинуватий у вчиненні кримінального правопорушення (або іншими словами, не

вчиняв його), що й буде доказано в судовому засіданні».

Висновки, зроблені за результатами дослідження. На підставі викладеного вважаємо, що предмет кримінально-процесуального доказування як категорію, яка характеризує його об'єкт, можна визначити як частину суспільних відносин (які є об'єктом доказування) з приводу визначених законом та суб'єктом доказування обставин кримінального правопорушення, які мають правове значення і впливають на кінцеве вирішення кримінального провадження. За критерієм спільності характеру суспільних від-

носин щодо певних обставин цілком правомірною є так звана вертикальна класифікація предмета доказування на загальний, родовий, спеціальний та безпосередній (індивідуальний). При аналізі предмета кримінально-процесуального доказування доцільним є також виділення у структурі елементів предмета доказування так званого головного факту, під яким доцільно розуміти факт вчинення кримінального правопорушення певною особою, оскільки це надає доказуванню справжнього змагального характеру (як у пізнавальному, так і обґрунтовальному сенсі).

Список використаної літератури

1. Філософія. Релігієзнавство. Логіка (Теоретичний курс) : навч. посіб. – Х. : ВД «НЖЕК», 2008. – 560 с.
2. Философский словарь [5-е изд.] / под ред. И. Т. Фролова. – М. : Политиздат, 1986. – 590 с.
3. Шейфер С. А. Доказательства и доказывание по уголовным делам: проблемы теории и правового регулирования / С. А. Шейфер. – М. : Норма, 2008. – 240 с.
4. Строгович М. С. Материальная истина и судебные доказательства в советском уголовном процессе / М. С. Строгович ; отв. ред. Б. С. Никифоров. – М. : Изд-во АН СССР, 1955. – 384 с.
5. Зеленецкий В. С. Объект уголовно-процессуального познания действительности / В. С. Зеленецкий // Вопросы государства и права развитого социалистического общества. – Харьков : Изд-во Харьк. юрид. ин-та, 1975. – С. 247–249.
6. Громов Н. А. Доказательства, их виды и доказывание в уголовном процессе : учеб.-практ. пособие / Н. А. Громов, С. А. Зайцева, А. Н. Гушин. – М. : Приор-издат, 2006. – 80 с.
7. Строгович М. С. Курс советского уголовного процесса / М. С. Строгович. – М. : Наука, 1968. – Т. 1. – 469 с.
8. Лазарева В. А. Доказывание в уголовном процессе : учеб.-практ. пособие / В. А. Лазарева. – М. : Высш. образование, 2009. – 344 с.
9. Теория доказательств в советском уголовном процессе [2-е изд., испр. и доп.] / под ред. Н. В. Жогина. – М. : Юрид. лит., 1973. – 736 с.
10. Орлов Ю. К. Проблемы теории доказательств в уголовном процессе / Ю. К. Орлов. – М. : Юристъ, 2009. – 175 с.
11. Лузгин И. М. Методологические проблемы расследования / И. М. Лузгин. – М. : Юрид. лит., 1973. – 216 с.
12. Грошевий Ю. М. Докази і доказування у кримінальному процесі : наук.-практ. посіб. / Ю. М. Грошевий, С. М. Стахівський. – К. : КНТ ; Вид. Фурса С. Я., 2006. – 272 с.
13. Арсеньев В. Д. Основы теории доказательств в советском уголовном процессе / В. Д. Арсеньев. – Иркутск, 1970. – 156 с.
14. Рахунов Р. Д. О понятии доказательства и главном факте доказывания / Р. Д. Рахунов // Сов. государство и право. – 1965. – № 12. – С. 96–99.

Стаття надійшла до редколегії 14.08.2013.

Вапнярчук В. Общая характеристика предмета уголовно-процессуального доказывания

В статье дается общий анализ предмета уголовно-процессуального доказывания, показывается его соотношение с категорией, предлагаемой автором к введению в научный оборот, – «объектом уголовно-процессуального доказывания». По степени общности характера общественных отношений относительно определенных обстоятельств, осуществлена классификация предмета доказывания на общий, родовой, специальный и индивидуальный. Рассмотрены особенности доказательственных (промежуточных) и вспомогательных фактов, а также аргументирована теоретическая и практическая необходимость выделения главного факта в предмете уголовно-процессуального доказывания и высказано понимание его содержания.

Ключевые слова: уголовно-процессуальное доказывание, предмет уголовно-процессуального доказывания, доказательственные (промежуточные) факты, главный факт.

Vapnyarchuk V. General characteristics of the object of criminal procedure of proof

This article gives an overview of the subject of criminal procedure of proof showing its relationship with the category, the author proposed the introduction of a scientific revolution – «the object of criminal procedure of proof». According to the degree of generality in relation to the nature of social relations in certain circumstances and to classify the subject of proof on the common, generic, specific and direct. The features of evidentiary (intermediate), auxiliary and negative facts, and argued the theoretical and practical need for the main fact in the subject of the Criminal Procedure and Evidence expressed understanding of its contents.

Keywords: criminal procedure proof, the subject of criminal procedure of proof, evidentiary (intermediate) the facts, of the main fact.